

Juan Carlos Garzón Ochoa, *La Iglesia vive de la Eucaristía. Comentario a la Encíclica „Ecclesia de Eucharistia” de San Juan Pablo II*, presentación de Corrado Maggioni, Quito 2023, ss. 208, ISBN 978-9942-44-835-4 [recenzja].

Jezus Chrystus ustanawiając w Wieczerniku po swoim zmartwychwstaniu i wniebowstąpieniu Kościół, wspólnotę pielgrzymującego ludu Bożego Nowego Przymierza, zlecił mu zadanie: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody” (Mt 28,19). Jednocześnie postawił zadanie uświęcania w dziele pogłębiania wiary, nadziei i miłości chrześcijańskiej. Szczególnymi narzędziami łask w tych dziełach są sakramenty święte.

Te widzialne znaki niewidzialnej łaski towarzyszą człowiekowi od zarania jego ziemskiego życia, daru chrztu. Obecne są i na dalszych etapach ludzkiej pielgrzymki uczniów i uczennic Jezusa Chrystusa, tworząc – w każdym zakątku globu ziemskiego – żywą wspólnotę Kościoła. Szczególne i zarazem niepowtarzalne miejsce zajmuje Eucharystia, jest to „sakrament sakramentów”. To jest życiodajna moc nieustannie dostępna w znaku eucharystycznego chleba. Jest to moc ludzi wiary oraz moc wspólnoty ludzi wiary, a więc Kościoła.

Szczególnym świadkiem Eucharystii – tak poprzez życie, jak i nauczanie – był św. Jan Paweł II (1920–2005). Natomiast najdoskonalszym syntetycznym wyrazem tego stała się zapewne encyklika *Ecclesia de Eucharistia* z 17 kwietnia 2003 roku, a więc z ostatnich lat jego papieskiej posługi. Właśnie nad nią i zawartym tam nauczaniem pochyla się ks. dr Juan Carlos Garzón Ochoa. Autor należy do prezbiterium archidiecezji Quito w Ekwadorze. Jest doktorem teologii Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie. Obecnie jest profesorem teologii na Papieskim Uniwersytecie Ekwadoru w Quito, dyrektorem Instytutu Teologii Pastoralnej Ekwadoru oraz sekretarzem generalnym 53. Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego Quito 2024.

Książkę otwiera wprowadzenie zredagowane przez o. Corrada Maggioniego SMM, nowego przewodniczącego Papieskiego Komitetu Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych po długoletnim poprzedniku abp. Piero Mariniego (s. 5–11). Następnie zamieszczono wstęp (s. 13–18). Całość studium składa się z ośmiu rozdziałów podzielonych na mniejsze jednostki redakcyjne.

W pierwszym rozdziale ukazano znaczenie Eucharystii (s. 19–36). Zawsze trzeba dostrzegać jej ustanowienie w całym kontekście paschalnym. Ma ona wymiar kosmiczny, a jednocześnie można w niej zauważyć tak jasności, jak i cienie. W następnym rozdziale podjęto temat: *Eucharystia misterium wiary* (s. 37–83). Eucharystia jako misterium jest jednocześnie także darem. Jak pisze ekwadorski autor, ważne są potrójne zestawienia: Sakrament–Ofiara–Sakrament oraz Komunia–Sakrament–

Obecność. Dobrze, że wskazano także na specyfikę eschatologiczną oraz pewne relacje z etyką.

Eucharystia budowaniem Kościoła (s. 85–104) to tytuł trzeciego rozdziału studium Juana Carlosa Garzóna Ochoi. Wskazano na trzy obrazy Kościoła: Lud Nowego Izraela, Ciało Chrystusa, Sakrament Jedności. Ważne jest dostrzeganie znamion trynitarnych Eucharystii. Dotknięto kultu Eucharystii poza Mszą Świętą. Kolejny rozdział opatrzone tytułem *Apostolat Eucharystii i Kościoła* (s. 105–117). Apostolat eucharystyczny ma potrójny wymiar czy sens, ponieważ ma więć z apostołatem zleconym apostołom przez Jezusa, sama Eucharystia jest celebrowana w wierze apostołów i jest tak ważna, ponieważ w niej wyraża się Kościół. Taka sytuacja teologiczna rodzi konsekwencje w relacjach z innymi Kościołami, do jej sprawowania wymagane jest kapłaństwo, jej sprawowanie konieczne jest dla życia duchowego kapłanów.

W kolejnym rozdziale ekwadorski teolog podejmuje zagadnienie *Eucharystia i komunია kościelna* (s. 119–155). Trzeba najpierw mieć poprawną świadomość misterium Kościoła–Komunii. Ta komunია eklezjalna ma swe znamiona niewidzialne. Tutaj wskazano *Eucharystię i wiarę, nadzieję i miłość* oraz *Eucharystię i sakrament pokuty*. Oczywiście autor analizuje także Eucharystię i komunię widzialną Kościoła. Konsekwencją jest dotknięcie także Eucharystii i dialogu ekumenicznego. Szósty rozdział ukazuje dobre zasady, a więc praktycznie piękno przy celebracji Eucharystii (s. 157–165). Omówiono jeszcze krótko w ostatnich dwóch rozdziałach tematy: *Maryja, Kobieta Eucharystii* (s. 167–178) i *Zakończenie encykliki* (s. 179–181).

Książkę ks. dr. Juana Carlosa Garzóna Ochoi zamykają epilog (s. 183–186), wykaz znaków i skrótów (s. 187–189), zestaw bibliograficzny (s. 191–205) oraz schematyczny spis treści (s. 207–208).

Faktycznie prezentowane studium jest ukazaniem zagadnienia, jakie wyraża podtytuł papieskiej encykliki: *O Eucharystii w życiu Kościoła*. Od rozdziału drugiego schemat prowadzonych analiz badawczych odpowiada schematowi papieskiego dokumentu. Jest to zatem systematyczny komentarz m.in. w kontekście innych wypowiedzi papieskich, zwłaszcza Jana Pawła II oraz soborowych (Sobór Watykański II), a także licznych teologów różnych kręgów kościelnych i innych komentatorów *Ecclesia de Eucharistia*.

Omawiana publikacja jest zatem dość schematycznym opracowaniem, o charakterze raczej syntetycznym niż analitycznym. Jest to często umiejętna prezentacja i zestawienie bogatych referencji bibliograficznych. Pokazuje to, jak szerokie zainteresowanie wzbudził papieski dokument. Widać, że był on potrzebny i oczekiwany, dotyka bowiem szczególnie ważnego zagadnienia, które interesuje wszystkich chrześcijan, choć w bardzo zróżnicowany sposób, tak w sensie teoretyczno-naukowym, jak i praktyczno-duszpasterskim.

Zdaniem autora prezentowanego studium dzięki pontyfikatowi Jana Pawła II zwiększył się w Kościele *kairos* Eucharystii (s. 18). Rozeznana i jednocześnie przeżywana nieustannie aktualność Eucharystii jest dobrym znakiem żywotności Kościoła. Ten czas łaski jest zawsze potrzebny, wręcz konieczny. Gwarantuje skuteczność i zarazem owocność pełnionej przez Kościół misji głoszenia, uświęcania i pasterzowania.

Okazją do wydania prezentowanej książki był 53. Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny, który miał miejsce w Quito we wrześniu 2024 roku. Studium to stało się zapewne jeszcze jednym narzędziem w przygotowaniach do wspomnianego

Kongresu, pomocnym nie tylko Kościołowi w Ekwadorze. Tego powiązania nie ma jednak w samym tekście książki, sam doktorat bowiem został uzyskany w roku 2008, a więc odzwierciedla ówczesny stan zainteresowań papieską encykliką. Natomiast pewne odniesienia są wyartykułowane we wprowadzeniu i we wstępie oraz w epilogu. Niemniej jednak słowa wdzięczności za to studium, w kontekście Kongresu 2024, wyraża o. Corrado Maggioni w swoim wprowadzeniu. Jednocześnie zachęca do uważnej lektury, zwłaszcza pod kątem teologiczno-eucharystycznym (s. 10–11).

Ecclesia de Eucharistia pokazuje szerokość problematyki eucharystycznej podjętej przez Jana Pawła II, mimo że jest tutaj dość wyraźnie i świadomie zawężona do Kościoła. Zresztą trudno podejmować kwestie eklezjologiczne, nie odwołując się do Eucharystii. Te kategorie teologiczne są ze sobą mocno, wręcz żywotnie związane. Obydwie wspomagają się wzajemnie w rzeczywistości istnienia i działania zbawczego. Przecież encyklika rozpoczyna się słowami: „*Ecclesia de Eucharistia vivit* – Kościół żyje dzięki Eucharystii” (nr 1).

Z uznaniem należy wskazać na bibliografię, tak w płaszczyźnie źródłowej, jak i wskazanej literatury. Niemniej autor sięga szczególnie chętnie do literatury w języku hiszpańskim. Jest to zarazem interesująca oferta wskazująca pomoce dla ewentualnego osobistego studium pogłębiającego. Wydaje się, że 53. Kongres winien do tego mocno zachęcić. Natomiast można zauważyć dość liczne nieścisłości edytorskie. Są pozycje źródłowe wskazane w wykazie skrótów, a brak ich w bibliografii (np. TMA, IL.). Ludwig Müller umieszczony został w bibliografii pod imieniem (s. 201). Często spotyka się niekonsekwencje w używaniu wielkich liter w pisowni poszczególnych słów w tytułach dokumentów kościelnych.

Ciekawym dopowiedzeniem zasadniczej narracji są dość obszerne przypisy (s. 53–55, 67–68, 71, 125, 127, 146–149). Niejednokrotnie służą one jako miejsce wyjaśnień czy dopowiedzeń. Raczej nie ma treści polemicznych. Natomiast zwrócono uwagę na przekłady, w których można dostrzec różne akcenty interpretacyjne (s. 48–50, 157–158).

Studium ekwadorskiego teologa nosi znamiona dużej staranności akademickiej, jak wspomniano, jest to bowiem praca dyplomowa. Zatem szczególnie ważne są elementy formalne. Niemniej refleksja naukowo-badawcza jest zauważalna także w licznych fragmentach. Szkoda, że zabrakło szerszych odniesień do rzeczywistości ewangelizacyjnej Kościoła latynoskiego. Byłby to interesujący wkład w głębszą refleksję eklezjologiczną. Trzeba bowiem pamiętać, że tamta tradycja ma swoje liczne specyfikacje osadzone w tradycjach prekolumbijskich. Nie zawsze są one już zasymilowane w duchu inkulturacji. Niestety nadal często są mniej czy bardziej bezpośrednim nawiązaniem do pogańskich obyczajów, celebracji, mitów czy obrzędów. Jest to nadal duży problem ewangelizacyjny Kościoła w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach. Dodatkowo dziś komplikują to różne współczesne sekty o różnych proveniencjach.

Książka ks. dr. Ochoi jest interesującą próbą przybliżenia ważnego elementu objawienia, Tradycji oraz teologii Kościoła żyjącego w Eucharystii. Pogłębiona analiza poszczególnych propozycji encykliki Jana Pawła II pozwala na nowe inspiracje i inicjatywy wokół pobożności eucharystycznej, które Kościół w Ekwadorze wiąże także z Kongresem, choć w swej istocie spotkanie to było darem dla całego Kościoła powszechnego.

Szkoda, że w książce nie wybrzmiały wyraźniej elementy kwestii Eucharystii w kontekście Kościoła w Ekwadorze. Jest to raczej obraz interpretacyjny kreślony nauczaniem teologów europejskich. Oczywiście dobrze, że wybrzmiewa uniwersalność Kościoła, który wszędzie ma zasadnicze elementy wspólne w spojrzeniu na Eucharystię, jej obecność w Kościele oraz oddziaływanie na realizm życia wiary. Przecież Serce Jezusa ciągle bije pełnią życia wśród członków Ciała Chrystusa, którym jest Kościół, a więc wśród wierzących, zwłaszcza poprzez celebrację Eucharystii, jak zaznacza wspomniany o. przewodniczący Corrado Maggioni w pierwszym zdaniu swojej prezentacji (s. 5).

Każda refleksja nad Eucharystią jest cennym darem dla Kościoła i ludzi wiary. Inspirowana encykliką Jana Pawła II *Ecclesia de Eucharistia* jest tym cenniejsza, że przybliży nauczanie świętego papieża, jego życie i pobożność eucharystyczną, która towarzyszyła mu bardzo wyraźnie oraz była mu szczególnie bliska. Dokument ten bowiem, oprócz przekazu pewnej doktryny, jest także świadectwem wiary jego autora. Juan Carlos Garzón Ochoa umiejętnie prowadzi czytelnika drogami refleksji papieskiej i nie jest zbyt natarczywym interlokutorem. Chętniej oddaje głos samemu papieżowi, jest bowiem głęboko przekonany, że sam Jan Paweł II mówi wystarczająco wiele i warto tego z uwagą słuchać nie tylko w encyklice o Eucharystii, ale i przy okazji innych wypowiedzi czy dokumentów.

Obecnie prezentowaną książkę należy także widzieć z perspektywy już zakończonego 53. Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego Quito 2024, który celebrowany był w stolicy Ekwadoru w dniach 8–15 września 2024 roku pod hasłem „Braterstwo dla uzdrowienia świata. «Wszyscy jesteśmy braćmi» (Mt 23, 8)”. Dobrze, że dokument bazowy wydany został w przekładzie na język polski dzięki staraniom bp. Andrzeja F. Dziuby, delegata KEP na międzynarodowe kongresy eucharystyczne. Możliwość szerszego zapoznania się z tym dokumentem pozwala na interesujące doświadczenie rzeczywistości eucharystycznej w postrzeganiu Kościoła w Ekwadorze oraz szerokim kontekście, zwłaszcza społecznym i kulturowym.

Należy wyrazić nadzieję, że książka ks. dr. Juana Carlosa Garzóna Ochoi będzie cenną pomocą teologiczną w pogłębionym przeżywaniu wspomnianego Kongresu jako ważnego wydarzenia dla Kościoła w Ekwadorze i Kościele powszechnym, szczególnie że encyklika Jana Pawła II *Ecclesia de Eucharistia* pozostaje dokumentem godnym dalszej – tak teoretycznej, jak i duszpasterskiej – uwagi oraz refleksji. Jest to bowiem swoisty „minitraktat”, dotyczący szerokiego bogactwa tematycznego odnoszącego się do Eucharystii.

Bp prof. dr hab. Andrzej F. Dziuba

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3845-5364>